

De gouden bloem en Parnassia

Een herinnering aan Victor Westhoff

Rob Leopold

Begin 2000 vertelde Willem Beekman me tijdens een telefoongesprek, hoe Victor ooit met de gedachte had gespeeld, met een aantal voor schoonheid en samenhang ontvankelijke vrienden een *Orde van Parnassia* op te richten. De leden zouden dan op (on)geregelde tijden bijeenkomen, elkanders liefde voor de planten delen en elkaar vergasten op poëzie, muziek en al wat maar inspirerend zou kunnen zijn. Het idee had indertijd geen doorgang gevonden; er was bij anderen geen animo voor. 'Waarom zouden we niet met z'n vieren zo'n orde oprichten?' stelde Wil-

lem nu voor. 'Lijkt je dat geen mooi idee?'

'Inderdaad, het idee is mooi! Als het maar een volstrekt informele, kleinschalige en speelse orde is,' lachte ik. 'Meer een dichtelijk idee onder vrienden dan een wereldlijke vorm.' Ik houd me altijd verre van alle officialiteit.

Maar hoe langer ik er over dacht, hoe meer de gedachte me aantrok. Juist door het persoonlijk en intiem karakter ervan. In mijn dagboek schreef ik: 'Inderdaad: het idee is mooi. De gedachte aan de simpele Parnassia

*Wind, zing door ons denken,
regen, ruisch door ons bloed,
laat ons wezen doordrenken
rhythme van eb en vloed.*

Victor Westhoff - Eldorado

opent een hele wereld van intieme associaties. Een kleine, wilde 'lotus', die zich aan een ranke stengel optilt naar de blauwe ruimte. De witte, wijdgespreide, licht dooraderde kroonbladen van Parnassia omvatten een verwonderlijke krans van fijne, gouden stralen: het 'honingtoestel'. Hoger honing, zonder twijfel, voor een dichtelijke geest. Haar groeiplaats ligt in het vrije veld, tussen de fijnste soorten van de ongestoorde duinpan, in een stilte vol kruidige geuren, gebed in een mantra van zoemende insecten en verre vogelkreten. In zo'n duinpanvegetatie, in de Kroonpolders op Vlieland, ben ik indertijd zelf verbaasd in één ogenblik bekeerd tot wilde planten. Welriekende muggenorchie, Moeraswespenorchis, Pirola, Duizendguldenkruid, Ogentroost, Veenmos, Watermunt en Waternavel stonden rondom. Nog nooit had ik zoiets gezien, zo iets geroken ook! Een zeer pregnant en zeer persoonlijk 'punt' in ruimte en tijd. Bij onze allereerste ontmoeting hebben Victor en ik elkaar onze eerste inspiratie door de natuur uitgebreid beschreven.'

De eerste bijeenkomst vond plaats na afloop van de tweede Victor Westhoff-lezing in Nijmegen, die geheel in het teken stond van de grootschaligheid en van de markt. Mijn dagboek bevat hiervan een uitgebreid en diep geschokt verslag. Hier neem ik alleen de kern over van het betoog van de spreker van die dag, oud-minister van Economische Zaken Weyers, nu voorzitter van het Wereldnatuurfonds (tegenwoordig ook hier WWF genoemd): 'Grote lijnen. Heldere contouren. Echte keuzes. Grootschalige landschappen en robuuste groenstructuren. Markante dynamiek. Een open dialoog met de markt.'

Rob Leopold en Nettie Westhoff

Foto: Victor Westhoff

Maar niet al die diverse invalshoeken en individuele groeperingen, niet al die kleinschalige, langzaam gegroeide landschapselementen, niet die verweving van boeren en natuur, niet die historische dimensie. Niet al die diffuse context. Het ouderwetse scheidingsdenken grijpt weer eens de teugels. Een bestuurder. Geen deskundige. Pas langzaam dringt de portée van het gezegde tot me door. Op de eerste rij zit Victor, 'de meest invloedrijke naoorlogse natuurbeschermmer', kampioen der historische en praktische verweving, er klein en wat gebogen bij. 'Ik moet er voor m'n fatsoen wel zijn,' had ie me geschreven, 'maar jij hoeft er niet naar toe te gaan.'

Ik ga er in dit bestek niet verder op in en volsta met te zeggen, dat deze lezing niet alleen door Victor zelf ervaren is als een slag in zijn gezicht. Vele deskundigen bleken het betoog van Weyers te zien als tekenend voor een mentaliteit, waarbij concrete praktijkervaring steeds meer plaats maakt voor - het kan helaas niet anders gezegd worden - een snelle zap-cultuur van nitwits. En ten aanzien van een dergelijke mentaliteit lijkt inderdaad alles van waarde in hoge mate weerloos. De eerste Parnassia-bijeenkomst werd er evenwel niet door beïnvloed. We maakten er, zoals Victor later schreef, geen woorden meer aan vuil. Mijn dagboek bevat het volgende verslag van wat die avond plaatsvond.

'Het is inmiddels prettig lenteweer, en samen lopen we door de tuin in Groesbeek. Een ontroerend gebeuren, waarbij ieder plantje door Victor, maar ook door Nettie, wordt aangegeven en benoemd. Zeker drie kwartier zwerven we rond het huis dat, voorbij een bosje vol wilde, zich nu ontplooiende verrassingen, wordt begrensd door een met bloeiende Sleetdoorn omboorde grote helling. 'Die beheren we al ruim dertig jaar als bloemenweide,' zegt Victor tevreden. Dit alles ziet weer, voor Nederland ongekend weids, uit op uitgestrekte dalen in de diepte, een oud bos halverwege en, in de verte, wat blauwig, op Duitsland.

Binnen nemen we plaats rond een kleine tafel, met rondom ons hoge boekenkasten vol intrigerende potentie. Het eerste dat ik tevoorschijn haal is een schitterend standaardwerk: Otto Fischer - 'Kinesische Landschapsmalerei'. Uit 1921. Opgedragen aan Ludwig Klages. Allemaal prenten van grillige rotsen, dynamisch weergegeven struiken, tijdloze momenten. Voorin ligt een losse afbeelding van een peinzende taoïst die, gezeten onder een struik, vanaf een enorme berg neerziet over het dal. Alles zowel werkelijkheid als metafoor, natuurlijk, binnen dit bestek. Aandachtig blade-ren Willem en ik het door. Uit een diepblauwe fles schenkt Victor ons een speciaal aperitief, schalen met nootjes worden neergezet, en daar zitten we.

Algauw zijn we in diep gesprek - en ligt zo'n beetje het complete verzameld werk van Aart van der Leeuw naast ons, in oorspronkelijke uitgaven. Victor en Nettie zijn liefhebber en kenner, en ik had Willem verteld het vers 'Oostindische Kers' uit 'Het Aardsche Paradijs' op Twickel te hebben voorgelezen. Over het door de mens 'gebonden bloeien'. Van der Leeuws visie op de natuur. Weinigen in de Nederlandse literatuur hebben zoveel over de natuur geschreven als van der Leeuw, verklaart Victor. Op een bankje naast ons liggen dikke stapels recente uitgaven: 'Over de natuur' van Lucretius, in de vertaling van Aeg. Timmerman; de 'Edda', in de vertaling van M. Otten; 'Griekse mythen' van Robert Graves, net heruitge-

geven; 'De antieken - Een korte literatuurgeschiedenis'; 'Beowulf', vertaald door Seamus Heaney; de 'Aeneis' van Vergilius, vertaald door M. D'Haene-Scheltema; Appolonios van Rhodos 'Tocht van de Argonauten'; 'De Hel' van Dante, vertaling Jacques Jansen; Eef Arnolds' 'Weg van de natuur'; het net verschenen boek van Kolen en Lemaire - 'Landschap in Meervoud'; en nog vele andere. Bij elk ervan kan Victor uitgebreid commentaar verschaffen.

Geanimeerd gaan onze gesprekken voort. Want allemaal zijn we tot ver over de rand gevuld met leven. Tout engagé's.

Aan het diner, maar ook ervoor en erna, is de coincidentie een der hoofdthema's. We vertellen er elkaar allemaal een of meer, en sommige ervan zijn bijna ongelofelijk van schoonheid en van ... scherpte. Vooral Willem en ik kunnen er wat van! Tot in de kleinste details schijnen er soms dingen in elkaar te grijpen. Zoals, naar een concreet en waar gebeurd verhaal van Willem, een Octopus in één gebaar een zwerm garnalen grijpt!

Van alles wat de revue passeert wil ik hier nu geen verslag doen, maar als we terugkeren naar de woonkamer om onze musische plichten te vervullen is het al vrij laat.

Willem, op zoek naar elegante processen en beelden, is op een interessante - en mij verrassende - manier bezig samenhang te onderzoeken tussen ... bloemen en sterren. O.a. is hij zeer geboeid door de Maretak. Hij schreef er een alleraardigst boekje over, waarin allerlei invalshoeken aan bod komen. Vanavond heeft hij een opname van Maria Callas bij zich, een aria uit de opera Norma van Bellini, waarin ze al zingend met een mes een boom inklimt om een Maretak te snijden. Als we dit hebben aangehoord, vertelt Willem hoe aandachtig onderzoek heeft uitgewezen dat alle gaffelvormig tegenover elkaar geplaatste blaadjes van de Maretak zich onafhankelijk van elkaar, en in diverse richtingen, kunnen bewegen. In een soort langzame dans neemt elk binnen het wat bolvormige geheel een steeds weer andere stand in. Willem tracht het even voor te dansen in de kamer. Het heeft iets te maken met de stand

van de maan, en van de maand. De wonderlijk getinte bessen en de maan blijken ook dikwijls met elkaar in verband te zijn gebracht.

Victor heeft een voor de bijeenkomst toepasselijke selectie gemaakt uit eigen verzen, en leest ons die voor; waarna Nettie ons zowaar elk een klein, zelfgemaakt en met een eigen bloemfoto geïllustreerd boekje overhandigt waarin ze staan afgedrukt. Ik lees korte tekstjes voor over Reginald Farrer, Thijsse, en een Japanse foto van vloeiend water en Zegge, alsmede de gedichten *De tuinier*, *Kiezels*, en *Hortus conclusus*.

Waarna Nettie ons een voorstelling aanbiedt van door haar geschoten 'momentopnamen' uit de tuin rond het huis.

De grote ruimte, de natuur, de tuin, muziek, dans, poëzie, boeken en plastische anecdoten, alle min of meer getoonzet op de ruimte en de bloem, passeren zo met een glas wijn onze kleinschalige revue. Een heerlijke, door Willem aangedragen veelzijdige salade, een door mij uit Groningen meegebrachte biologische groentetaart en enorme door Nettie gevonden aardbeien vormen de basis van dit minutieus symposium. De Parnassus is weer eens bestegen - in het achterland.'

Enige tijd later zond ik alsnog mijn dagboekverslag van de Victor Westhoff-lezing naar Groesbeek. Victor reageerde met zes kantjes, waarop de vele reacties van ingevoerde vakgenoten waren geboekstaafd. Later zond ik nog een nawoord. Mijn verslag eindigde al met al nogal in mineur; Victor's reactie echter was verrassend 'onthecht' en positief.

'Bijna zou ik het eens zijn met het slot van je brief, waarin je 'alle hoop en interesse laat varen.' Zo ver ben ik nog niet; ik stem liever in met een andere zin op dezelfde bladzij: 'Ik geloof helaas alleen nog in praktijk, in kleinschalige projecten aan de basis.' Dat doe ik ook. Ik zie, ervaar, steun en bewonder het echte natuurbeheerswerk.' Dan volgt een van Victor's befaamde 'rijtjes': een lange lijst namen van individuele veldbeheerders in Nederland en België!

Nadat hij in een volgende brief, op

Een uitgestrekt tapijt van Goudveil

'Tweede Paasdag', nog enkele reacties op het kwalijke gebeuren had beschreven las ik:

'Er was op 19 April een regionale poeha-vergadering van Natuurmonumenten in Amersfoort. Sprekers: alleen politici, geen enkele deskundige! Schoorvoetend zou ik er 'voor m'n fatsoen' heengaan, maar het begon 's morgens op een onkristelijk vroeg uur, zodat we in de file raakten (3 x) en te laat bij Amersfoort aankwamen. Het was mooi weer, en ik liet NM stikken (gaf er de brui aan, netter gezegd). We gingen naar ons geliefde Rijnauwen, de meest idyllische plaats van Utrecht, een parklandschap met prachtig oud loofbos langs de Kromme Rijn, met een befaamd ouderwets theehuis, waar we in de lentezon buiten een pannenkoek aten (geen pannenkoek) tussen vreedzame stelletjes, oud en jong, met of zonder levendig kroost. Dat bos is niet alleen beroemd om zijn zee van sneeuwkllokjes in februari, maart, maar ook (onder kenners dan) omdat het de rijkste groeiplaats in ons land is van *Ranunculus auricomus*. Die stond nu in volle bloei, bij duizenden, en dat weerzien was een verrukkelijke ervaring; een 'champagne moment' noemt mijn vriend John Rodwell in Lancaster dat.'

Volgt nog een passage over het betoog van Weyers.

'Maar het glijdt langzamerhand allemaal van mij af. Gisteren, eerste Paasdag, bezochten Nettie en ik met Ben Veld en zijn vrouw 'zijn' botanische tuinen in Arnhem, onder meer

Foto: Victor Westhoff

zijn eigen tuin (niet voor het eerst natuurlijk, maar nog niet eerder in dit seizoen). Ze staan er prachtig voor, ook die mooie publieke heemtuin. Maar nieuw voor ons was het juweeltje 'De Zomp' in Oosterbeek, een klein gemeentelijk natuurreservaatje; een erosiedal met steile hellingen, daarin een bron met een ongetemd beekje. Ten dele is het een heemtuin, ten dele alleen 'wild', maar het geheel is volstrekt harmonisch. En daar is het hoogtepunt een uitgestrekt tapijt van Goudveil, *Chrysoplenium oppositifolium*, nu vol in bloei; en vermoedelijk de rijkste groeiplaats van die soort in ons land. Nieuw voor ons was trouwens ook de heemtuin Presikhaaf, zo'n 30 jaar geleden aangelegd door Ger Londo.

En in de tuin bloeit de mysterieuze *Fritillaria persica volop*. Ach, er is nog zoveel moois, en zo veel goede wil. Verrukkelijk is het leven'.

Victor en Ben, goede vrienden geworden, beleefden in hun laatste lente de gouden bloem in volle bloei. Dat bloemen vluchtig zijn wisten ze beiden - als doorgewinterd bloemenvriend en duurzaam 'activist'. En, elk op zijn manier, al jaren ingevoerd in een Boeddhistische onthechting en compassie. □

Rob Leopold
Postbus 1414
9701 BK Groningen
